

«Η Καρδιά της Αρχαίας Αθήνας:
η Ακρόπολη και οι πέριξ αυτής
Αρχαιολογικοί Χώροι»

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού
Εφορεία Αρχαιοτήτων Αθηνών

EUROPEAN
HERITAGE LABEL

Η ΕΥΡΩΠΗ ΑΡΧΙΖΕΙ ΕΔΩ!

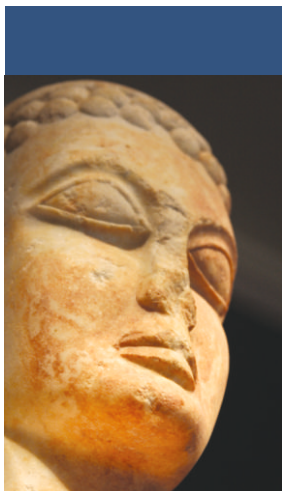
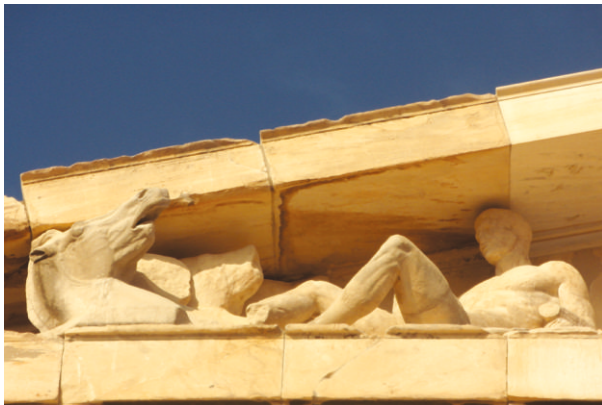
«Η Καρδιά της Αρχαίας Αθήνας: η Ακρόπολη και οι πέριξ αυτής Αρχαιολογικοί Χώροι» είναι ο τόπος, όπου αναδείχτηκαν οι πιο

βασικές πτυχές της Ευρωπαϊκής ταυτότητας:

Δημοκρατία, Φιλοσοφία, Επιστήμες, Τέχνες.

Το 2014 εντάχθηκε στον κατάλογο των Ευρωπαϊκών τόπων πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον καταλυτικό ρόλο που έπαιξε στην Ιστορία και τον Πολιτισμό της Ευρώπης.

«Η Καρδιά της Αρχαίας Αθήνας: η Ακρόπολη και οι περίξ αυτής Αρχαιολογικοί Χώροι» είναι μια εκτεταμένη αρχαιολογική έκταση που περιλαμβάνει ένα σημαντικό σύνολο άνω των εκατό μνημείων, τα οποία αντιπροσωπεύουν τον πυρήνα της αρχαίας Αθήνας σε μια χρονική περίοδο άνω των 3.000 ετών.

Περιλαμβάνει το λόφο της Ακροπόλεως με τη Νότια και Βόρεια κλιτύ του, που ήταν το κεντρικό σημείο της αθηναϊκής λατρείας και θρησκείας, την Αρχαία Αγορά, το λόφο του Αρείου Πάγου, τη Ρωμαϊκή Αγορά, τη Βιβλιοθήκη του Αδριανού, τους δυτικούς λόφους Πνύκας, Μουσών (Φιλοπάππου) και Νυμφών (Αστεροσκοπείου), εκεί όπου εξελισσόταν η καθημερινή ζωή και τέλος, τον Κεραμεικό, το άκρο της πόλης, που ήταν χώρος ταφής των νεκρών και επιπλέον φιλοξενούσε τα εργαστήρια κεραμικής.

Σε αυτήν ακριβώς την περιοχή γεννήθηκε η δημοκρατία, η φιλοσοφία, το θέατρο και η ελευθερία της έκφρασης, τα πνευματικά στοιχεία που μέχρι σήμερα δίνουν τις αξίες και τις αρχές του σύγχρονου δυτικού κόσμου.

Ακρόπολη

Ο φυσικά οχυρός λόφος της **Ακρόπολης των Αθηνών** κατοικήθηκε ήδη από τη Νεολιθική εποχή, ενώ τον 13ο αι. π.Χ., κατά τη διάρκεια της Μυκηναϊκής περιόδου, τειχίστηκε και έγινε η έδρα του τοπικού ηγεμόνα. Τον 6ο αι. π.Χ., ως το σημαντικότερο ιερό της πόλης αφιερωμένο πρωταρχικά στην προστάτιδα θεά Αθηνά, η Ακρόπολη απέκτησε τους πρώτους μνημειακούς ναούς και άλλα κτήρια, ενώ οι πιστοί ανέθεσαν πλήθος αφιερωμάτων, όπως μαρμάρινα αγάλματα κορών, ιππέων, καθώς επίσης πολυάριθμα πήλινα και μετάλλινα αγγεία και ειδώλια. Η ανίδρυση κτηρίων και αφιερωμάτων συνεχίστηκε έως τη Ρωμαϊκή περίοδο.

Τα οικοδομήματα που δεσπόζουν σήμερα στον Ιερό Βράχο, τα μνημειώδη Προπύλαια, ο Παρθενών, το Ερέχθειο και ο ναός της Αθηνάς Νίκης ανηγέρθησαν τον 5ο αι. π.Χ. με πρωτοβουλία του Περικλή, του εμπνευσμένου πολιτικού ηγέτη που κατέστησε την Αθήνα ηγεμονική δύναμη μεταξύ των Ελληνικών πόλεων - κρατών. Τα μνημεία του οικοδομικού προγράμματος του Περικλή αποτελούν την τέλεια προσαρμογή αρχιτεκτονικών τύπων στο φυσικό περιβάλλον και συμβολίζουν το απόγειο της πολιτικής, οικονομικής και καλλιτεχνικής ακμής της Αθηναϊκής Δημοκρατίας. Η ιστορία της Ακρόπολης των Αθηνών δεν περιορίζεται στην αρχαιότητα, αλλά υπήρξε μακραίωνη και τα μνημεία της υπέστησαν πολλές μετασκευές με την επικράτηση του Χριστιανισμού, στην περίοδο της Φραγκοκρατίας και της Τουρκοκρατίας.

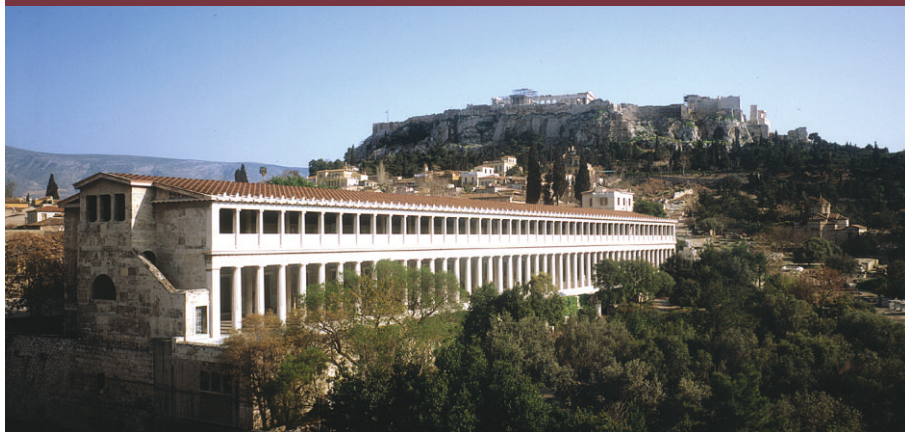
Νότια και Βόρεια Κλιτύς της Ακρόπολης

Η **Νότια Κλιτύς** της Ακρόπολης αποτελούσε αναμφισβήτητα κατά την αρχαιότητα το σημαντικότερο θρησκευτικό κέντρο, ύστερα από τον ίδιο τον Ιερό Βράχο, και τον κυριότερο πολιτιστικό πυρήνα του Άστεως. Εδώ ιδρύθηκαν τα μεγάλα ιερά του Διονύσου Ελευθερέως και του Ασκληπιού και διαμορφώθηκε το Θέατρο του Διονύσου, το αρχαιότερο του είδους του στον ελλαδικό χώρο, στο οποίο ήκμασε το αρχαίο ελληνικό δράμα. Στο πέρασμα των αιώνων προστέθηκαν και άλλα σημαντικά για την κοινωνική και πολιτιστική ζωή των Αθηναίων οικοδομήματα, όπως το Ωδείο του Περικλέους, η Στοά του Ευμένους και πολύ αργότερα, κατά τη ρωμαϊκή περίοδο, το Ωδείο του Ηρώδη του Αττικού, το γνωστό Ηρώδειο.

Σημείο αναφοράς στη θρησκευτική ζωή της πόλης αποτελούσε και η **Βόρεια Κλιτύς** της Ακρόπολης, η οποία ήταν ο χώρος στον οποίο λατρεύτηκαν κυρίως οι δευτερεύουσες υποστάσεις των ολυμπίων θεών, όπως μαρτυρεί η ύπαρξη των Ιερών Σπηλαίων (Πανός, Διός Ολυμπίου και Απόλλωνος Υποακράιου) και του Ιερού της Αφροδίτης και του Έρωτα. Σ' αυτήν υπήρχαν ακόμα η Μυκηναϊκή Κρήνη και η πηγή της Κλεψύδρας, οι οποίες ήταν ζωτικότητας σημασίας για την Ακρόπολη, αλλά και την ευρύτερη περιοχή.

Αρχαία Αγορά

Η **Αρχαία Αγορά της Αθήνας** αποτελούσε το επίκεντρο του δημόσιου βίου. Η μεγάλη ανοικτή πλατεία μαγνήτιζε τους Αθηναίους με διάφορες αφορμές: εμπόριο, εκλογές, διαβουλεύσεις, δίκες αλλά και θεατρικά δρώμενα, τελετές, στρατιωτικά γυμνάσια ή αθλητικοί αγώνες, όλα μπορούσαν να συμβούν στην Αγορά. Διοικητικά, δικαστικά και εμπορικά κτήρια (στοές), βωμοί, ναοί και ιερά, κρήνες, ωδείο, βιβλιοθήκη, το Βήμα, μνημεία και αναθήματα δωρητών, χώροι περιπάτου και φιλοσοφικών αναζητήσεων πλαισίωναν το Δρόμο, την αρχαία οδό που οδηγούσε από το Δίπυλο στην Ακρόπολη και την οποία ακολουθούσε η μεγαλειώδης πομπή των Παναθηναίων.

Στο λόφο της Αγοράς, τον Αγοραίο Κολωνό, δεσπόζει ο ναός του Ηφαίστου, προστάτη των μεταλλουργών, και της Αθηνάς Εργάνης, προστάτιδας των κεραμέων, ο καλύτερα διατηρημένος ναός του 5ου αι. π.Χ.

Στους πρόποδες του λόφου αποκαλύφθηκαν τα δημόσια κτήρια που στέγαζαν τους θεσμούς της Αθηναϊκής Δημοκρατίας (το Βουλευτήριο, όπου προετοιμαζόνταν τα νομοσχέδια, η Θόλος, η έδρα της εκτελεστικής εξουσίας, τα Κρατικά Αρχεία). Από τα ΝΔ της πλατείας οι αρχαίοι Αθηναίοι έπαιρναν το δρόμο για το χώρο των λαϊκών συνελεύσεων στο λόφο της Πνύκας διασχίζοντας πυκνοκατοικημένες συνοικίες της πόλης. Στην Αρχαία Αγορά και την Πνύκα έδρασαν όλοι οι μεγάλοι πολιτικοί του 5ου και 4ου αι. π.Χ., σπουδαίοι φιλόσοφοι, ανάμεσά τους ο Σωκράτης και κυρίως ο ανώνυμος σήμερα αλλά παντοδύναμος τότε Αθηναίος πολίτης συμμετέχοντας στους θεσμούς της άμεσης Αθηναϊκής Δημοκρατίας.

Στα νότια της Αγοράς υψώνεται ο Άρειος Πάγος, η έδρα του πρωταρχικού δικαστηρίου και ιερός τόπος των μυθικών Ερινύων.

Ρωμαϊκή Αγορά

Η **Ρωμαϊκή Αγορά** ή Αγορά του Καίσαρα και του Αυγούστου, κατασκευασμένη το 10 π.Χ. σε μια περιοχή στην καρδιά της πόλης, η οποία είχε ήδη εμπορικό χαρακτήρα, υπήρξε κέντρο της οργανωμένης εμπορικής δραστηριότητας στην Αθήνα των ρωμαϊκών χρόνων. Στο εσωτερικό της Ρωμαϊκής Αγοράς ασκείτο με βεβαιότητα και το εμπόριο του λαδιού, όπως μάς πληροφορεί επιγραφή της εποχής του Αδριανού, που σώζεται ακόμα στη θέση της, ενώ γνωρίζουμε ότι πολύ αργότερα, την Οθωμανική εποχή, αποκαλείτο «Σταροπάζαρο», καθώς αποτελούσε το χώρο εμπορίας του σίτου.

Εντός όμως του αρχαιολογικού χώρου, μεταξύ άλλων μνημείων που χρονολογούνται στον 1ο αι. μ.Χ. («Αγορανομείο», «Βεσπασιανές»), στον 7ο και στον 17ο αιώνα (Πρωτοβυζαντινή βασιλική και Φετιχέ τζαμί, αντίστοιχα), βρίσκεται επίσης το Ωρολόγιο του Ανδρονίκου Κυρρήστου (τέλη 2ου αι. π.Χ.), μια εντυπωσιακή αρχιτεκτονική δημιουργία της ύστερης ελληνιστικής εποχής, γνωστή και ως Πύργος των Ανέμων ή Αέρηδες, η οποία «φιλοξένησε» μερικά από τα σημαντικότερα έως τότε επιτεύγματα της αστρονομίας, της φυσικής και της μηχανικής και ειδικότερα ένα μοναδικό μηχανισμό ωρολογίου ή πλανηταρίου αντίστοιχης κατασκευαστικής φιλοσοφίας με αυτήν του περίφημου μηχανισμού των Αντικυθήρων.

Βιβλιοθήκη του Αδριανού

Η **Βιβλιοθήκη του Αδριανού**, σημαντικό τμήμα του εκτεταμένου οικοδομικού προγράμματος του αυτοκράτορα Αδριανού, κατασκευάστηκε το 132 μ.Χ. από τον φιλέλληνα αυτοκράτορα, ώστε να φιλοξενήσει τη μεγαλύτερη βιβλιοθήκη της πόλης και, πιθανά, τα αρχεία του κράτους, αλλά και την αυτοκρατορική λατρεία. Κτήριο ρωμαϊκής έμπνευσης και πολυτελούς κατασκευής, με χρήση πολύχρωμων μαρμάρων τόσο στην πρόσοψη όσο και στο εσωτερικό του, αποτέλεσε το μεγαλύτερο πνευματικό και πολιτισμικό κέντρο της πόλης κατά τους αυτοκρατορικούς χρόνους. Στα τέλη του 3ου αι. μ.Χ. ο εξωτερικός του περίβολος ενσωματώθηκε στην οχύρωση που κατασκευάστηκε για τη μελλοντική προστασία της πόλης από βαρβαρικές επιδρομές, ενώ στις αρχές του 5ου αι. μ.Χ. κατασκευάστηκε εντός της εσωτερικής του αυλής, ένα κτήριο το λεγόμενο Τετράκογχο. Πρόκειται, πιθανόν, για την πρώτη εκκλησία που οικοδομήθηκε εντός των τειχών της αρχαίας πόλης, την οποία διαδέχθηκαν στην ίδια θέση δύο βυζαντινές εκκλησίες, του 7ου και του 11ου αιώνα.

Κατά τη διάρκεια της Οθωμανικής εποχής, η Βιβλιοθήκη του Αδριανού και η ευρύτερη περιοχή της, αποτελεί τη διοικητική και εμπορική καρδιά της πόλης φιλοξενώντας το Παζάρι και το Διοικητήριό της («Βοεβοδαλίκι»). Μετά την απελευθέρωση της πόλης, το κτήριο μετατρέπεται σε στρατώνα του πεζικού και του ιππικού (1835), ο οποίος κατεδαφίστηκε σταδιακά τον προηγούμενο αιώνα προκειμένου να αποκαλυφθεί εκ νέου το μεγαλοπρεπές ρωμαϊκό κτήριο.

Δυτικοί Λόφοι

Η περιοχή των **Δυτικών Λόφων** - Μουσών (Φιλοπάππου), Πνύκας, Νυμφών - άρχισε να κατοικείται τον 6ο π.Χ. αιώνα με την εγκατάσταση της Εκκλησίας του Δήμου στο λόφο της Πνύκας και τη λειτουργία της οδού Κοίλης, που οδηγούσε από την Αθήνα στον Πειραιά διασχίζοντας τον αστικό ιστό της περιοχής. Με την ένταξή τους στο Θεμιστόκλειο περίβολο αποτέλεσαν ένα από τα πλέον πυκνοδομημένα τμήματα της αρχαίας Αθήνας, με την επέκταση δύο γνωστών αρχαίων δήμων, της Μελίτης και της Κοίλης.

Το μνημειακό συγκρότημα της Πνύκας που χρησιμοποιήθηκε για τις συγκεντρώσεις της Εκκλησίας του Δήμου από τον 6ο έως τα τέλη του 4ου αι. π.Χ., συνδέεται με την περίοδο της ακμής της Αθηναϊκής Δημοκρατίας, καθώς αποτέλεσε το ανώτατο κέντρο εξουσίας και ελέγχου καθ' όλη τη διάρκεια της λειτουργίας της.

Από τις διαδοχικές φάσεις χρήσης του μνημείου, σήμερα διασώζεται η φάση της Πνύκας, που χρονολογείται την εποχή του Λυκούργου (330 - 326 π.Χ.). Αποτελεί παγκόσμιο μνημείο-σύμβολο της ελεύθερης έκφρασης των πολιτών και της ενσάρκωσης του δημοκρατικού πολιτεύματος, όπου για πρώτη φορά διατυπώθηκαν οι βασικές αρχές της ισοπολιτείας, της ισηγορίας και της ισονομίας, ως το μέγιστο αγαθό της Δημοκρατίας, αρχές που ενέπνευσαν διαχρονικά τα δημοκρατικά πολιτεύματα σε όλο το δυτικό κόσμο.

Το μνημειακό συγκρότημα της Εκκλησίας του Δήμου, η σωζόμενη σε μήκος περίπου 500 μ. οδός Κοίλης, το μνημείο του Φιλοπάππου και τα σημαντικά ιερά Μουσαίου και Νυμφών, Πανός και Διός, το Διατείχισμα και τα πυκνά κατάλοιπα του δομημένου ιστού των αρχαίων δήμων, τα νεώτερα μνημεία του Δ.Πικιώνη και του Αστεροσκοπείου, μαζί με το ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον τους και την εποπτική θέαση του λεκανοπεδίου, προσδιορίζουν την αρχαιολογική, αρχιτεκτονική και περιβαλλοντική σημασία των Δυτικών Λόφων.

Κεραμεικός

Ο **Κεραμεικός** εκτείνεται στις βορειοδυτικές παρυφές της Αθήνας. Υπήρξε το σπουδαιότερο νεκροταφείο της αρχαίας πόλης, σε χρήση από την Προϊστορική περίοδο ως και την Ύστερη Αρχαιότητα και ταυτόχρονα ένα από τα σημαντικότερα κέντρα αγγειοπλαστικής και αγγειογραφίας του αρχαίου κόσμου.

Στον Κεραμεικό σώζεται το καλύτερα διατηρημένο τμήμα του αρχαίου τείχους της Αθήνας, στην πορεία του οποίου ανοίγονται δύο από τις πιο μνημειώδεις πύλες, το Δίπυλον - η μεγαλύτερη πύλη του αρχαίου Ελληνικού κόσμου - και η Ιερά Πύλη, μέσω των οποίων διέρχονταν εξίσου κομβικές αρτηρίες, ο Δρόμος και η Ιερά Οδός, αντίστοιχα.

Εδώ η Αθηναϊκή Πολιτεία τιμούσε τους θεούς με τελετουργικές πομπές, όπως η πομπή των Παναθηναίων και ο Ίακχος των Ελευσινίων, καθώς και τους νεκρούς των πολέμων, οι οποίοι θάπτονταν με φροντίδα της πόλης στο Δημόσιον Σήμα, με αγώνες και επιτάφιους λόγους, όπως εκείνος του Περικλέους.

Το πνεύμα και τα ιδανικά της αρχαίας Αθήνας και της αρχαίας Ελλάδας συμπυκνώνονται στον Κεραμεικό.

Συντελεστές φυλλαδίου

Γενική εποπτεία: *Ε. Μπάνου, Σ. Μοσχονησιώτη*

Συγγραφείς κειμένων: *Β. Γεωργακά, Α. Γιαννακοπούλου, Ε. Γιαννικαπάνη, Μ. Λιάσκα, Β. Μπιζάκη, Λ. Μπουρνιάς, Μ. Ντούρου, Δ. Σούρλας, Μ. Τσίχλη, Κ. Τσόγκα, Ν. Τσονιώτης*

Φωτογραφίες: *Αρχείο Εφορείας Αρχαιοτήτων Αθηνών, Σ. Κασφίκης, Ν. Κομίνης, Ε. Μπαρδάνη, Ε. Στεφανίδου,*

Καλλιτεχνική - γραφιστική επιμέλεια: *Ν. Σέρρα*

Εκδοτική επιμέλεια: *Β. Γεωργακά*

Σήμα Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Το Σήμα Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Κληρονομιάς (European Heritage Label) είναι μια πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης που βασίζεται σε μια διακυβερνητική πρωτοβουλία του 2006. Θεσπίστηκε με την απόφαση 1194/2011 EU του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου.

Οι γενικοί στόχοι του Σήματος Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Κληρονομιάς είναι η ενίσχυση της ευρωπαϊκής συνείδησης των ευρωπαίων πολιτών και κυρίως αυτής των νέων, η οποία βασίζεται σε κοινές αξίες και στοιχεία της ευρωπαϊκής ιστορίας και της πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως επίσης και στο σεβασμό της εθνικής και τοπικής ιδιαιτερότητας και στην ενδυνάμωση του διαπολιτισμικού διαλόγου. Γι' αυτό το λόγο το Σήμα δίνει έμφαση στη συμβολική αξία και αναδεικνύει τη φυσιογνωμία των χώρων που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην ιστορία και τον πολιτισμό της Ευρώπης και στην ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Official Journal of the European Union (OJ) Law 303 of 22 November 2011